

«dark and pink face» – it should be noted that the face is tanned from the sun / work in the garden, and the cheeks are pink; otherwise it seems that a real Ukrainian woman is not only brown-eyed and black-browed, but also with a rather dark skin color) [1; 2]. In general, it is worth noting that the first appearance of the Turkish-language «Kaidash's Family» is definitely a big step forward, it is a reason to rejoice that another name of famous Ukrainian writers has entered the Turkish society, it is a material for strengthening Turkish-Ukrainian cultural relations, it is a subject of discussion and translation analysis, as well as an impetus for new translations of this work of Nechuy-Levytsky and other famous works of his.

Bibliography:

1. Нечуй-Левицький І.С. Кайдашева сім'я. К. : Знання, 2020. 175 с.
2. Neçuy-Levitskiy I. Kaydaş Ailesi / İ. Neçuy-Levitskiy. Ankara: Pergole yayınları, 2020. 206 s.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-261-6-68>

REPRODUCTION OF THE INTERTEXTUALITY IN UKRAINIAN TRANSLATIONS OF THE POEM «THE LOVE SONG OF J. ALFRED PRUFROCK»

ВІДТВОРЕННЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ ПОЕМИ «ПІСНЯ КОХАННЯ ДЖ. АЛЬФРЕДА ПРУФРОКА» В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Chumak H. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Theory and Practice of Translation,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National
Pedagogical University
Ternopil, Ukraine*

Чумак Г. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії і практики
перекладу,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Інтертекстуальна інтерпретація передусім базується на герменевтиці – науці не про формальну, а про духовну інтерпретацію тексту. Герменевтика, початок якої був закладений ще в античності,

стала наукою трактування, розуміння та пояснення різноманітних релігійних та історичних фактів, юридичних документів, мистецьких та літературних творів. Новий імпульс розвитку герменевтики отримала в добу модернізму. З точки зору герменевтики, розуміння тексту принципово діалогічне, як і все гуманітарне пізнання. Діалогічний характер інтерпретації тексту зумовлений ще й тим, що за кожним текстом стоїть особистість автора і трактування сказаного в тексті вимагає об'єднання зусиль багатьох гуманітарних наук, що розкривають культурно-історичний контекст, систему кодування чи множинність кодів, закладених в мові тексту.

Діалогічність розуміння тексту була детально розроблена в теорії діалогу і чужого голосу М.М. Бахтіна [1]. Текст, за Бахтіним, є тією особливістю, що виділяє людину як об'єкт гуманітарних наук і є основою взаєморозуміння людей та їх духовних контактів. Будь-який текст – це знакова система, а знак завжди має матеріальну сторону, і таким чином об'єктивізується. Суб'єктивне вживання в чужу культуру необхідне, але не є самодостатнім. Воно визначає діалогічну суть комунікації, проте глибше творче розуміння слід провадити в контексті всієї культури [1, с. 346].

Процес розуміння тексту включає діалог автора і читача і діалог кожного із них із всією попередньою і сучасною культурою, а якщо сади задіяний ще й інтерпретатор, то включаються його діалоги з всіма іншими. Таким чином, ми бачимо що в даному трактування суб'єктивність нерозривно зв'язана з об'єктивністю, оскільки асоціативний фон, що спричинений цитатою і механізм взаємодії з прецедентним текстом при інтертекстуальності залежить від особистості. Але вся інтертекстуальна інтерпретація можлива лише завдяки мові, що поєднує в собі матеріальний знак і можливість передавати ідеальний духовний зміст.

Інтерпретація історично обумовлена. Історичні зміни в тлумаченні пам'яток світової культури неминучі, що не означає, що попередні інтерпретації були геть усі помилкові, і що наступні обов'язково виявляться повнішими і точнішими. Будь-який текст живе у великому часі (термін Бахтіна) і оточуюча його семіосфера зазнає історичних змін. Термін семіосфера був запропонований Ю. Лотманом і трактування тексту за Лотманом включає об'єднання текстів в загальнолюдську сферу культури, або семіосферу [4].

Таким чином діалогічність та інтертекстуальність є первинною характеристикою будь-якого свідомого буття як його складова, необхідна умова існування, оскільки буття (соціальне чи духовне)

вимагає існування як мінімум двох свідомостей, двох текстів, що перетинаються один з одним до повного взаємного занурення, так, що кожен з них є сукупним контекстом іншого, гарантом його існування. Говорячи про інтертекстуальність, необхідно враховувати дві сторони цього літературного феномену: читацьку і авторську. З точки зору читача як реципієнта інтертекстуальність – це установка на 1) глибше розуміння тексту, або на 2) вирішення текстових аномалій – елементів, що не одразу піддаються розумінню за рахунок встановлення багатовимірних зв'язків з іншими текстами.

Проаналізуймо ліричну поезію Т.С. Еліота «The Love Song of J. Alfred Prufrock» в перекладах Остапа Тарнавського («Любовна пісня Дж. Альфреда Пруфрока», 1960), Олександра Гриценка та Віталія Коротича («Пісня кохання Дж. Альфреда Пруфрока», 1990). Назва твору, за задумом автора, асоціюється з ініціалами на візитній картці, а не з образом закоханого. Іронічний ефект посилюється поєднанням аристократичного імені Альфред із вульгарним прізвиськом Пруфрок. До того ж, ім'я Альфред – це іронічний натяк на поета-романтика Альфреда Теннісона (1809-1892), що увійшов в історію англійської літератури як «останній романтик». «Любовна пісня...» – це розмова з самим собою, в якій розум героя звертається до свого інстинктивного начала; ця розмова не має зовнішнього адресата й залишається в колі власного «я» героя, інакше він би ніколи не погодився на вислів, про що свідчить епіграф із «Божественної Комедії» Данте.

При читанні твору побудова метафор сприяє створенню відчуття незвичного й нестійкого плетива індивідуального бажання та важко вловимого, занадто рухливого власного «я» ліричного суб'єкта. Варто пам'ятати, що в Еліота семантика і фоніка – нероздільні, хоч як важливим є зоровий образ. І в цьому фрагменті завдяки алітерації та позиційним акцентам семантизуються окремі фонемі. При перекладі цієї ліричної поезії слід пам'ятати, що її мова позбавлена функції описовості, зате натомість вона пропонує читачеві задоволення від процесу творення уявного еґо, з наполегливою ретельністю втілюючи поведінку Пруфрока: у нерівномірному ритмі, непередбачуваних стрибкоподібних асоціаціях, ускладнених, нанизаних на одну метафорах, ніби несподіваних, вигадливих римах.

Переклад О. Тарнавського – це й найдослівніший переклад, але тут образ звіра-туману розпадається на два незалежних акценти: персоніфікується також збірний іменник сажа, а звідсіль – утруднена візуалізація образу, бо важко уявити сажу, яка під терасу наглим

стрибом прослизнулася, щось побачила, чомусь закучерявилась довкола хати і заснула.

Оригінал	Переклад О. Тарнавського	Переклад О. Гриценка	Переклад В. Коротича
<p><i>The yellow fog that rubs its back upon the window-panes, The yellow smoke that rubs its muzzle on the window-panes Licked its tongue into the corners of the evening, Lingered upon the pools that stand in drains, Let fall upon its back the soot that falls from chimneys, Slipped by the terrace, made a sudden leap, And seeing that it was a soft October night, Curled once about the house, and fell asleep [5, c. 152].</i></p>	<p><i>Жовтий туман, що плечі тре до шиб, і жовтий дим, що морду тре до шиб, -</i></p> <p><i>він язиком куточків вечора достав і забарився у калюжах, в глибині канав.</i></p> <p><i>Пожедімо, аж на нього впаде сажка з коминів, що під терасу наглим стрибом прослизнулася;</i></p> <p><i>побачивши, що це була м'яка жовтнева ніч, ще раз закучерявилась довкола хати і заснула [2, с. 51].</i></p>	<p><i>Туман жовтий, що розлогу спину тре об шибку, Жовтавий дим, котрий вологу морду тиця в шибку, Що лізе язиком липким до закутків вечірніх, Що до калюже і до ставків притискується чіпко – Пічною сажею собі замурзуючи боки, Через терасу прослизнув, зробив стрімкий стрибок – і, Уздрівши, що уже лягла м'яка жовтнева ніч, Кільцем круг дому закрутивсь і в сон заліг глибокий [2, с. 28-29].</i></p>	<p><i>Жовтий туман, що чухає спину об віконні рами, Жовтий дим, що чухає пику об віконні рами, Влизали закутки вечора, Подивилися у руду баяру, що стоїть біля брами. Обтрусили зі спин кіптяву, Ковзнули задумливо, стрибнули на терасу. Огледіли м'яку ніч жовтневу, Обкрутилися навколо будинку і послули зразу [2, с. 162].</i></p>

У Перекладі О. Гриценка ми бачимо регулярне використання зайвих епітетів (розлогу спину, вологу морду, язиком липким), на окремі семантичні зсуви (ставків замість drains). Частково семантичні відхилення пояснюються зосередженістю перекладача на віршувальних експериментах (як-от, дисонансна рима шибку-чіпко, алітерація стрімкий стрибок та ін.), котрі самі з себе є досить цікавими (рими: боки – стрибок і -глибокий), але ж в оригіналі важливі не самі кінцеві рими чи випадкові алітерації, а наскрізність і змістовність алітераційного малюнка тексту.

«The Love Song of J. Alfred Prufrock», як і наступні поеми Еліота, побудовано на принципах асоціативності та колажу, тому аби зберегти колажно-цитатну структуру оригіналу в перекладі О. Тарнавський

дотримується лексичних значень та синтаксичної будови оригіналу, майже не відступаючи від оригінальних образів і не перебудовуючи лінійно-вертикального зразка оригіналу, його синтаксичної форми. О. Тарнавський як перекладач надає перевагу діловому, енергійному, лаконічному стилю, його мова характеризується чіткістю і точністю фотографічних макрознімків дрібних деталей лексико-синтаксичної структури оригіналу. Тому переклади О. Тарнавського виявляються найбільш дослівними з-поміж усіх українських перекладів Еліота.

Переклад О. Гриценка – більшою мірою спрямований на збереження цілісності смислового змісту, вияснення складних образів у семантично спрощеній, афористично заокругленій широкій парафразі.

Переклад В. Коротича сміливо трансформаційний, із використанням діалектизмів (по кнайпах, з файками), колоквиалізмів (стовбичать, резон, інтересу), неологізмів (у тенісках). Високий ступінь свободи від оригіналу дозволив цьому поетові винахідливо передати вузлові акценти на субстанції вираження, адекватно пов'язавши їх із новою формою.

Література:

1. Бахтін М. Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках. / *Антологія світової літературно-критичної думки*. Львів: Літопис, 1996. С. 318-322.
2. Еліот Т. С. Вибране. Пер. з англ. К.: Дніпро, 1990. 198 с.
3. Лотман Ю. Текст у тексті / *Антологія світової літературно-критичної думки*. Львів: Літопис, 1996. С. 430 – 440.
4. Eliot T. S. *Selected Poems*. London: Faber and Faber, 1986. 151 p.